C/2025/769

11.2.2025

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus

Veepoliitika: noorte, naiste, põlisrahvaste ja kohalike kogukondade mõjuvõimu suurendamine

(omaalgatuslik arvamus)

(C/2025/769)

Raportöör: **Milena ANGELOVA**

Kaasraportöör: **Ioannis VARDAKASTANIS**

Nõustajad	Ioannis N. GRIGORIADIS (kaasraportööri nõustaja) Tellervo KYLÄ-HARAKKA-RUONALA (raportööri nõustaja)
Täiskogu otsus	18.1.2024
Õiguslik alus	kodukorra artikli 52 lõige 2
Vastutav sektsioon	välissuhete sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	12.11.2024
Vastuvõtmine täiskogus	4.12.2024
Täiskogu istungjärk nr	592
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	189/2/6

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus ja Sotsiaalkomitee sinise diplomaatia teemalise arvamuse ([1]) järelmeetmena käsitletakse käesolevas dokumendis noori, naisi, põlisrahvaid ja kohalike kogukondi (sealhulgas rändajaid ja puuetega inimesi), sest need elanikkonnarühmad on veestressile kõige vastuvõtlikumad. Teisest küljest on neil suur kasutamata potentsiaal panustada kestlikusse veemajandusse, muuta vesi rahu ja stabiilsuse vahendiks ning aidata seega kaasa sinisele diplomaatiale.

1.2. Komiteed inspireerib üleskutse tugevdada Euroopa mõju maailmas, kasutades selleks partnerluse jõudu, ([2]) ning ta peab tervitatavaks keskkonna, veemajanduse kriisivalmiduse ja konkurentsivõimelise ringmajanduse voliniku nimetamist Euroopa Komisjoni koosseisu. Seetõttu kutsub komitee ELi üles pöörama oma välissuhetes ja rahvusvahelises koostöös nendele rühmadele nõuetekohast tähelepanu ning soovitab nn ***majaka partnerlusprogrammi, et tegeleda nende mõjuvõimu suurendamisega integreeritud viisil*** (üksikasjalikumalt kirjeldatud punktis 4.4).

1.3. Juurdepääs puhtale veele, haridusele, tööhõivele ja poliitikakujundamises osalemisele on mõjuvõimu suurendamise põhielemendid. Väga oluline on parem juurdepääs vee-, sanitaar- ja hügieeniteenustele, kuna see jätab rohkem aega hariduse omandamiseks ja kutseõppeks, mis toob kaasa mitmekesisemad tööhõivevõimalused ning võime panustada veemajandusse ja -poliitikasse. Uued tehnoloogiad ja põlisrahvaste teadmised, mida kasutatakse ja kohaldatakse lugupidavalt, ning piisav sihipärane rahastamine on vajalikud mõjuvõimu suurendamise võimaldamiseks. Samas pakuvad rahvusvahelised korruptsioonivastase võitluse, inimõiguste, töö- ja keskkonnakonventsioonid selleks õigusraamistikku. Veeküsimusi käsitlevad teavituskampaaniad aitavad samuti kaasa mõjuvõimu suurendamisele.

([1]) ELT C, C/2023/862, 8.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/862/oj.
([2]) Ursula von der Leyeni poliitilised suunised, juuli 2024.

1.4. Noorte mõjuvõimu suurendamine nõuab positiivseid tulevikuväljavaateid hariduse ja tööhõive valdkonnas, alustades põhiharidusest ning laienedes kutseharidusele ja kõrgharidusele. Lisaks veega seotud pädevustele tuleks noortele pakkuda üldisi kodaniku- ja ettevõtlusoskusi, et nad saaksid tänapäeva muutuste tõukejõuna ja tulevaste poliitikakujundajatena anda panuse veemajandusse, tööhõivesse ja poliitikakujundamisse ([3]). Mõnes kogukonnas, näiteks paljudes põliskogukondades, on noortele antud ülesandeks juhtida oma kogukondi ja nendest kogemustest saab õppida.

1.5. Piisavad vee-, sanitaar- ja hügieeniteenused on naiste mõjuvõimu suurendamiseks üliolulised. Arvestada tuleb, et enamikus suure veestressi all kannatavates piirkondades on naised ja tütarlapsed sunnitud leidma lahendusi oma hariduse, koolituse, töövõimaluste ja isikliku arengu arvelt. Veel üks oluline tegur on täieulatuslik sooline võrdõiguslikkus hariduses, tööelus, ametiasutustes ja ettevõtluses. Nõuetekohast tähelepanu tuleb pöörata inimväärsetele töötingimustele, sealhulgas diskrimineerimise ja ahistamise ennetamisele. Naiste ettevõtluse võimaldamiseks on vaja tagada võrdne juurdepääs taristule, maale ja rahastamisele ning luua korruptsioonivabad ettevõtlustingimused. Samuti tuleks julgustada ja toetada naisi juhtivatel ametikohtadel töötamisel poliitikas ja ettevõtluses ning veemajandusse ja sinisesse diplomaatiasse panustavates organisatsioonides.

1.6. Vaja on konkreetseid platvorme sisukaks dialoogiks põlisrahvaste rühmade ja riiklike või kohalike omavalitsuste vahel. Samuti tuleb põlisrahvaid ennetavamalt ja süstemaatilisemalt kaasata rahvusvahelise koostöö protsessidesse. Kohalikele kogukondadele tuleb tagada juurdepääs taristule, teabele, haridusele ja koolitusele. Samas peaksid kohaliku tasandi kodanikuühiskonna organisatsioonid olema kaasatud kohalikesse poliitikakujundamise protsessidesse, haarates protsessi põlisrahvaste rühmi ja suurendades nende mõjuvõimu ([4]).

1.7. Sinised ja digitehnoloogiad aitavad parandada veemajandust ning juurdepääsu puhtale veele ja sanitaartingimustele. Vee-, energia- ja digisüsteemide kriitilise olemuse ja nendevaheliste ühenduste tõttu tuleb taristut tervikuna arendada. Allikate kaitse, märgalade säilitamine ([5]) ning reostuse ja biosaaste vältimine ja kontroll on kestliku veemajanduse jaoks üliolulised. Paljud põlisrahvaste rühmad kohaldavad jätkuvalt vee vastutustundliku kasutamise ranget eetikat ja nende osalemine on hädavajalik kasvavate veeprobleemide lahendamiseks.

1.8. Sisuline partnerlus ja rahastamine on äärmiselt olulised taristu arendamise, hariduse ja üldise suutlikkuse suurendamise seisukohast. Siin on tähtis roll nii ELi fondidel kui ka liikmesriigi tasandi rahastajate programmidel ning koordineerimine on väga oluline koostoime loomiseks ja eraldatud vahendite maksimaalseks ärakasutamiseks. Oluline on vahetada häid tavasid ja pakkuda stiimuleid rahastajate programmide jaoks, et need jääksid veesektorisse ning hõlmaksid ka jõgesid, järvesid ja muid märgalade ökosüsteeme, sest need on kriitilise tähtsusega veevarud. Samuti on vaja kaardistada ja jälgida rahaliste vahendite kasutamist ning tagada, et rahastamine oleks tõhus ja toetaks haavatavate rühmade mõjuvõimu suurendamist.

2. **Üldine kontekst ja kohaldamisala**

2.1. Käesolev omaalgatuslik arvamus on komitee sinise diplomaatia teemalise arvamuse ([6]) järelmeede. Arvamus tugineb selle kesksele rollile komitee algatuses, milles kutsutakse ELi üles keskenduma veele kui üha napimale ressursile, mis on kogu maailma tuleviku jaoks keskse tähtsusega, ning edendama sinist kokkulepet, et suurendada veega kindlustatust, veealast vastupanuvõimet ja kestlikkust nii ELis kui ka kogu maailmas ([7]).

([3]) Näiteks Euroopa kodanikualgatus vett arukalt kasutava ja vastupidava Euroopa nimel: https://citizens-initiative.europa.eu/initiatives/details/2024/000010_et.

([4]) Uganda UWASNET on hea näide – https://uwasnet.org/.

([5]) Haavatavate rühmade mõjuvõimu suurendamisele aitab kaasa ka 1971. aastal loodud märgalade konventsioon (Ramsari konventsioon), millega on ühinenud 172 riiki üle kogu maailma: https://www.ramsar.org/news/empowering-women-restoring-wetlands-go-hand-hand.

([6]) ELT C, C/2023/862, 8.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/862/oj.

([7]) ELT C, C/2024/878, 6.2.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/878/oj.

2.2. Vesi on inimelu ja -väärikuse jaoks väga oluline ning ÜRO tunnistab juurdepääsu veele ja sanitaartingimustele põhiliseks inimõiguseks. Jõgede, järvede, märgalade ja põhjaveekihtide kaitsmine ([8]) ning piisavate, kättesaadavate ja taskukohaste vee-, sanitaar- ja hügieeniteenuste tagamine on rahvatervise ja inimarengu jaoks hädavajalik. Ülemaailmne veestress, probleemid ja riskid suurenevad aga veevarude jätkusuutmatu majandamise, kliimakriisi ja hüppeliselt kasvava rahvaarvu tõttu, mis on tingitud suurest sündimusest või sisserändest teistest riikidest. Neid muutusi silmas pidades on vesi muutunud oluliseks strateegiliseks varaks.

2.3. Veepoliitikat ei saa käsitleda eraldiseisva teemana, sest vesi on toidu-, energia- ja tööstustootmise lahutamatu osa ning tihedalt seotud tervise-, kliima-, elurikkuse ja keskkonnaküsimustega. Lisaks on sellel märkimisväärne sooline, põlvkondade- ja kultuuridevaheline mõõde. Vesi on eluliselt tähtis: ilma veeta ei ole elu. Vesi on ÜRO kestliku arengu tegevuskava 2030 kõigi eesmärkide asendamatu komponent. Veepoliitikat ei tuleks seega käsitleda mitte ainult eraldi poliitikavaldkonnana, vaid ka horisontaalse mõõtmena, mis tuleb integreerida kõikidesse poliitikavaldkondadesse, nagu on nõutud ELi sinise kokkuleppe kohta esitatud komitee avalduse esimeses põhimõttes ([9]). Me kõik peame selle teemaga tegelema, enne kui veest hakkab puudus tulema.

2.4. Noored, naised ning põlisrahvad ja kohalikud kogukonnad (sealhulgas rändajad ja puuetega inimesed) on kõige vastuvõtlikumad veestressile ja kannatavad veestressi piirkondades sageli kõige rohkem. Seetõttu tuleb neile rühmadele pöörata uutes veestrateegiates ja -poliitikas ning rahvusvahelises koostöös rohkem tähelepanu, et tagada piisav, kättesaadav ja taskukohane puhta veega varustamine ning vee-, sanitaar- ja hügieeniteenused, kestlik veemajandus, tervislik elukeskkond ja sellest tulenev sotsiaalne areng kõigi jaoks. Teisest küljest on neil rühmadel suur kasutamata potentsiaal aidata kaasa kestlikule veemajandusele ning veega seotud konfliktide ennetamisele ja lahendamisele, tuginedes oma kogemustele, tavadele ja lähenemisviisidele maa vastutustundlikul majandamisel. Nad võivad olla olulised osalejad ja esindajad ning neid tuleks tunnustada nii otsustus- kui ka tegevustasandil.

2.5. ELis on terve rida piirkondi, mida veestress märkimisväärselt mõjutab. Arvestades laiaulatuslikku tõsist veestressi kogu maailmas ning sellest tulenevaid pingeid ja konflikte, on tarvis rahvusvahelise koostöö kaudu arutelu, meetmeid ja lahendusi ülemaailmsel tasandil. See on eriti oluline piiriüleste veekogude ja ühiste veevarude puhul, et veest saaks pigem rahu kui konflikti vahend.

2.6. Veega seotud probleemid kolmandates riikides mõjutavad otsuselt või kaudselt ka ELi ja annavad tugeva stiimuli aktiivseks siniseks diplomaatiaks ELi välissuhete kaudu, sealhulgas rahvusvaheliste partnerluste ja mitmepoolse koostöö kaudu ÜRO süsteemis (nt FAO, WHO, UNESCO, ILO, UNIDO, UNDP).

2.7. Suures osas Sahara-taguses Aafrikas valitsev tõsine veenappus nõuab konkreetseid jõupingutusi, sest murettekitav olukord selles piirkonnas peegeldab hästi ülemaailmseid probleeme ning Aafrika probleemid jõuavad varem või hiljem ka ELi. Näiteks veenappus ja sellega seotud konfliktid tekitavad tõenäoliselt tohutuid rändevooge Aafrikast ELi, samal ajal kui märkimisväärsed rändevood võivad mõjutada ka Aafrika ning Lähis-Ida ja Põhja-Aafrika piirkonna praeguseid veestressi piirkondi, suurendades seeläbi survet. See toob esile kliimast ja veest tingitud rände keerukuse ning nõuab, et EL tegeleks sellega õigel ajal ja ennetavalt.

2.8. Komitee rõhutab asjaolu, et veega seotud probleemid on oma olemuselt laiaulatuslikud, mitmekesised ja keerukad. Põud on samuti kasvav probleem mitmes piirkonnas, sealhulgas Lähis-Idas, Kesk-Aasias ja Ladina-Ameerikas. Samal ajal tekitab sademete üha suurem ebakorrapärasus lisaprobleeme. Paljud Euroopa, Aafrika, Aasia ja Ladina-Ameerika riigid ning teatavad saareriigid puutuvad kokku sagedaste üleujutustega, mille ulatus on nii suur, et muudab nende elutingimusi. Avalikul sektoril on äärmiselt oluline kohustus tagada ohustatud piirkondade elanikele varajane hoiatamine ja kiire reageerimine, kasutades parimal viisil ära uusi tehnoloogiaid, et päästa elusid ja aidata ohustatud kogukondadel ellu jääda.

([8]) Märgalade konventsioon on valitsustevaheline leping, millega luuakse raamistik kõigi märgalade ja nende ressursside kaitsmiseks ja mõistlikuks kasutamiseks. Mõiste „märgalad“ hõlmab jõgesid, järvesid, turbaalasid, tiike, soid ja kõiki rannikuäärseid märgalasid. Vt https://www.ramsar.org/.

([9]) https://www.eesc.europa.eu/et/initiatives/eu-blue-deal.

2.9. Vee kvaliteedi halvenemine on üha suurem probleem, kuna see ohustab paljudes piirkondades kohalike kogukondade elatusallikaid. Piiriülesed veekogud, jõed, järved ja põhjaveekihid kannavad sageli saasteaineid ühest riigist või piirkonnast teise. Põhjuseks on ka teadmiste ja taristu puudumine ja see mõjutab mitte ainult paljude inimeste elutingimusi, vaid põhjustab ka riikidevahelisi pingeid.

3. **Noorte, naiste, põlisrahvaste ja kohalike kogukondade (sealhulgas rändajate ja puuetega inimeste) vajaduste ja potentsiaali tunnustamine**

3.1. ***Mõjuvõimu suurendamise põhielemendid ja ajendid***

3.1.1. Vahendid haavatavate rühmade kaitsmiseks, nende elutingimuste parandamiseks veestressi piirkondades ning nende tegutsemis- ja mõjupotentsiaali edasiseks ärakasutamiseks on kõigis rühmades sarnased. Põhielemendid hõlmavad juurdepääsu puhtale veele ja sanitaartingimustele, teadlikkuse suurendamist, haridust ja koolitust tööturul ja tööhõives osalemise parandamiseks, teadmiste vahetamiseks loodud turvalisi ruume ja osalemist poliitikakujundamises. Seda kõike võimaldavad ja toetavad uued tehnoloogiad, piisav rahastamine ja asjakohased eeskirjad.

3.1.2. Nõuetekohane juurdepääs vee-, sanitaar- ja hügieeniteenustele võimaldab paremaid elutingimusi, vältides puudulikku hügieeni ja veeallikate saastumist ning parandades juurdepääsu puhtale joogiveele. See kehtib eelkõige naiste ja tütarlaste kohta, sest traditsiooniliste ja sotsiaalsete normide tõttu on tavaliselt nende ülesanne leida veega seotud probleemidele lahendus. Lisaks töötab paljudes veestressi ja veenappuse all kannatavates piirkondades suur osa naistest ja noortest põllumajanduses.

3.1.3. Haridus ja oskuste arendamine on samuti mõjuvõimu suurendamise olulised elemendid. Samal ajal kui nõuetekohane juurdepääs veele jätab rohkem aega hariduse omandamiseks, suurendab haridus võimet aidata kaasa kestlikule veemajandusele ja juhtimisele ning loob mitmekesisemaid tööhõivevõimalusi. Veega seotud oskuste vajaduse rahuldamiseks peavad sõltuvalt olukorrast ja eesmärgist olema kättesaadavad mitmesugused haridus- ja koolitusvõimalused alates põhioskustest kuni kõrgetasemeliste kutseoskusteni. Seeläbi tagataks ka ELi juhtpositsiooni veesäästlike tehnoloogiate vallas. Lisaks formaalharidusele tuleks soodustada eeskujuks olemist, tugevdada partnerlusvõrgustikke ja süvendatud õppimist, võimaldades teadmiste ja kogemuste edasiandmist ja vahetamist.

3.1.4. Siiski ei tohiks haavatavaid rühmi näha üksnes haridus- ja koolitusmeetmete sihtrühmana. Neil rühmadel on erioskused, teadmised ja kogemused, mis võivad aidata parandada veemajandust ja poliitikakujundamist. Seepärast on üha tähtsam nad kaasata poliitika kavandamise, otsustamise, rakendamise ja hindamise protsessidesse. Selleks peavad otsustusstruktuurid võimaldama tõelist ja toimivat suhtlust ja kaasamist, mis hõlmab eri elanikkonnarühmade seisukohti ja läheb kaugemale üksnes ülalt alla teabest või ühepoolsest alt üles konsulteerimisest.

3.1.5. Nende rühmade osalemine veediplomaatias on toimunud peamiselt kodanikuühiskonna osalejate vaheliste sidemete kaudu. Seda tüüpi sinist kodanikudiplomaatiat ([10]) tuleb veelgi tugevdada ning samal ajal ühendada kohalikud seisukohad valitsuse tasandi diplomaatiaga ([11]). See aitab tagada, et haavatavate rühmade häält võetakse tegelikult kuulda, nende huve võetakse arvesse ja nende potentsiaali kasutatakse ära.

3.1.6. Uued tehnoloogiad annavad uut hoogu nii veemajanduse parandamiseks kui ka haavatavate rühmade mõjuvõimu suurendamiseks. Uuenduslikud sinised tehnoloogiad pakuvad uusi vahendeid veevarustuse arendamiseks, veenappuse ja -reostuse vältimiseks ning veega seotud riskideks, sealhulgas kliimamuutustest tingitud äärmuslikeks ilmastikutingimusteks valmistumiseks. Digitehnoloogia on nende lahenduste keskne osa ning selle kasutuselevõtt pakub ka kaasavamaid lähenemisviise haridusele, teabevahetusele ja osalemisele. Kuna elektrifitseerimine on põhinõue, näiteks veejaotuses ja

([10]) Kodanikudiplomaatia on valitsusväliste osalejate tava, mis kasutab konfliktide lahendamise taktikaid (nt õpikojad ja vestlused), et vähendada eri rühmade vahelistes konfliktides esinevat viha, pinget või hirmu. Nende valitsusväliste ja mitteametlike kontaktide raames korraldatakse tegevusi, nagu õpikojad ja vestlused, et parandada kodanikevahelist suhtlemist ja mõistmist.

([11]) Valitsuse tasandi diplomaatiat peetakse tavaliselt riigi välispoliitika peamiseks rahu tagamise vahendiks. Seda viivad läbi diplomaadid, kõrged valitsusametnikud ja riigipead ning selle eesmärk on mõjutada poliitilise võimu struktuure.

digitaalsetes ühendustes, tuleb vee-, energia- ja digitaristut arendada koos, et saavutada vee kasutamise poolest arukas ühiskond ([12]). Teabekampaaniad vee kestlikuks kasutamiseks ja allikate kaitsmiseks ning veesäästlike mudelite väljatöötamiseks võivad integreeritud veelahendusi veelgi hõlbustada.

3.1.7. Sisukas partnerlus ja vajalik rahastamine on äärmiselt olulised veega seotud taristu arendamise ning hariduse, koolituse ja üldise suutlikkuse suurendamise seisukohast. Juurdepääs rahastamisele on ka ettevõtluse ja äriarenduse eeltingimus. Lisaks ELi vahenditele on siin oluline roll riiklikel asutustel ja rahvusvahelise arengukoostöö rahastamisel. Tihe koordineerimine loob koostoimet ja aitab saavutada paremaid tulemusi. Hädavajalik on vahetada häid tavasid ja stimuleerida liikmesriigi tasandi rahastajate programme, et need vastaksid paremini kohalikele vajadustele. Samuti on vaja kaardistada ja jälgida rahaliste vahendite kasutamist ning tagada, et rahastamine oleks tõhus ja toetaks haavatavate rühmade mõjuvõimu suurendamist, näiteks veevarustuse, hariduse ning teadlikkuse suurendamise kaudu sellistes veeküsimustes nagu sanitaartingimused ja reostuse vältimine.

3.1.8. Rahvusvahelised korruptsioonivastase võitluse, inimõiguste, töö- ja keskkonnakonventsioonid moodustavad õigusraamistiku haavatavate ja alaesindatud rühmade kaitsmiseks ning nende mõjuvõimu suurendamiseks veeküsimustes. Nende eeskirjade rakendamisele tuleb kõigis riikides ja projektides rohkem tähelepanu pöörata. Samuti on oluline suurendada haavatavate rühmade teadlikkust veega seotud õigustest ja võimalustest, võideldes samal ajal kallutatud stereotüüpide ja propaganda vastu.

3.2. *Noorte potentsiaali ärakasutamine*

3.2.1. Maailmas elab praegu kaheksa miljardit inimest, kellest umbes 1,8 miljardit on vanuses 10–24 aastat ja see arv kasvab veelgi ([13]). Arvestades, et valdav enamus sellest rühmast elab tekkiva turumajandusega riikides, moodustades suure osa nende elanikkonnast, on noored väga olulised nii veepoliitika sihtrühmana kui ka selles osalejatena. Nende võimaluste parandamiseks on vaja mitmeid meetmeid, nagu selgus näiteks algatusest, mille eesmärk on aidata Uganda noortel tõsta oma haridus- ja koolitustaset ning pääseda ligi toidule ja veele, et tagada uus põlvkond, keda inspireerib usk, lootus ja armastus ning kes muudab oma kogukondi ([14]).

3.2.2. Rahvastiku kasv tähendab suuremat survet veevarudele ning vajadust teha kindlaks nii olemasolevad kui ka tulevased ohud veeallikatele. See toob esile vajaduse parandada veeallikatele juurdepääsu ja nende kaitsega seotud teadmisi, arusaamu ja oskusi ning suurendada seega kestliku veemajanduse tähtsust. Kuigi noored ootavad sobivaid elutingimusi ja positiivseid tulevikuväljavaateid seoses elukutsete ja töökohtadega, on nad ka valmis aitama kaasa oma kogukondade ja riikide positiivsele arengule ja vastupanuvõimele. Nad on sageli muutuste elluviijad ning majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnaalase arengu liikumapanev jõud.

3.2.3. Poliitikakujundamise osas on noortel potentsiaali seada kahtluse alla olemasolevad struktuurid ja menetlused ning pakkuda uudseid ideid, kui neile antakse võimalus. Samuti võivad nad aidata välja pakkuda uuenduslikke lahendusi vee-, sanitaar- ja hügieeniteenuste ning veemajanduse jaoks. Lisaks on nad võimelised ja valmis looma piiriüleseid võrgustikke ning tugevdama seega rahvusvahelist koostööd.

3.2.4. Noorte aktiivsel osalemisel veega seotud tegevuses ja juhtimises on siiski mitmeid takistusi, näiteks järgmised:

— kinnised ja mitteesinduslikud struktuurid – noored jäetakse sageli otsustusprotsessidest kõrvale ning kui neid kaasatakse, ei võeta nende arvamusi sageli arvesse;

— teadmiste ja oskustega seotud takistused – veeküsimused nõuavad sageli eriteadmisi ja tehnilist oskusteavet;

— keelebarjäär rahvusvahelises koostöös;

— piiratud võimalused suutlikkuse suurendamiseks;

— noortealgatuste ja -liikumiste killustatus.

([12]) ELT C, C/2024/878, 6.2.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/878/oj.
([13]) 10 things you didn't know about the world's population – Office of the Secretary-General's Envoy on Youth (un.org).
([14]) https://fieldsoflife.org/why-east-africa/.

3.2.5. Nende ja muude takistuste ületamiseks vajavad noored haridus- ja koolitusvõimalusi juba väga varasest east alates. Selleks on tarvis piisavaid ressursse kohapealsete õpetajate olemasolu ja kaugõppevõimaluste näol. Samuti on noortel, eelkõige tütarlastel ja naistel, vaja juurdepääsu kutseõppele ja kõrgharidusele. Keskenduda tuleks noortele suunatud haridusprogrammidele, mille õppekavad hõlmavad kestlikku veemajandust ja -diplomaatiat, tagamaks, et järgmine põlvkond on praegustest ja tulevastest veeprobleemidest teadlik ja nende lahendamiseks hästi ette valmistatud. Laiema mõju tagamiseks tuleks kasutada digivahendeid ja -platvorme, et suurendada noorte osalemist kõrvalistes mägi-, saare- ja muudes alateenindatud piirkondades, tagades neile juurdepääsu haridus-, koolitus- ja poliitikakujundamise foorumitele.

3.2.6. Lisaks veega seotud oskustele tuleks noortele anda üldised kodanikuoskused, et nad saaksid paremini mõjutada veemajandust ja poliitikakujundamist ning nendes tõhusalt osaleda. Kodanikuharidus on vajalik ka tulevikuks valmistumisel, sest noored on homsed juhid, ja see aitab neil osaleda avalikus poliitikas juba praegu ([15]). Samuti tuleks neile anda ettevõtlusoskused ning neid tuleks julgustada ja toetada ettevõtete asutamisel, aidates seeläbi kaasa tööhõivele.

3.3. *Naiste mõjuvõimu suurendamine*

3.3.1. Kogu maailmas puutuvad veestressiga kokku peamiselt naised ja tüdrukud, ([16]) sest vee kogumine on traditsiooniliselt nende ülesanne. Arvud näitavad järgmist:

— naised vastutavad 72 % igapäevase majapidamise veevarustuse eest ([17]) ja kulutavad kogu maailmas iga päev kokku 200 miljonit tundi vee kogumisele ([18]);

— keskmiselt kannavad nad iga päev 30 kg vett, sageli mitu korda päevas allika juures käies ([19]);

— tütarlapsed (alla 15aastased) vastutavad tõenäoliselt kaks korda rohkem majapidamise vee kogumise eest kui poisid, mis seab nad rünnakute ohvriks ning takistab neil koolis käimist ja väärtuslike oskuste omandamist ([20]);

— naised võivad sattuda ahistamise ohvriks, kui nad kõnnivad maha kilomeetrite pikkuseid vahemaasid, et otsida vett isoleeritud ja ohtlikes kohtades, ja ootavad seejärel pikkades järjekordades.

3.3.2. On teaduslikke tõendeid selle kohta, et parem juurdepääs vee-, sanitaar- ja hügieeniteenustele annab naistele suurema kontrolli oma elu üle isiklikul, majapidamise ja kogukonna tasandil. See omakorda arendab kogukondi järgmisel viisil:

— võimaldab naistel niisutada ja kasvatada põllukultuure ning võimaldada endile ja oma peredele rohkem toitu;

— vabastab naised kohustusest investeerida aega ja jõupingutusi vee kogumisse, võimaldades neil seega osaleda muudes tegevustes, näiteks hariduse omandamises, koolituses, ettevõtluses, tööelus, kultuuris, isiklikus arengus ja juhtimises, mis omakorda suurendab nende sissetuleku suurendamise potentsiaali;

— parandab reproduktiivtervist ja lastehoidu;

— aitab suurendada sisemajanduse koguprodukti.

([15]) Üks suurepärane näide on Vahemere Liidu vee- ja noorte kaasamise strateegia. Kooskõlas peamiste põhimõtetega, milleks on noorte mõjuvõimu suurendamine kestlikus veemajanduses, pakub see väärtuslikku raamistikku noorte osaluse suurendamiseks veega seotud juhtimis- ja otsustusprotsessides. Strateegias rõhutatakse vajadust kohandatud suutlikkuse suurendamise algatuste ja noorte juhitud projektide järele, mis on äärmiselt olulised innovatsiooni edendamiseks ja selle tagamiseks, et noored ei oleks veesektoris mitte ainult osalejad, vaid ka juhid. Strateegias toetatakse noorte seisukohtade integreerimist nii kohalikul kui ka rahvusvahelisel tasandil.

([16]) ELT C 349, 29.9.2023, lk 60.

([17]) ÜRO Soolise Võrdõiguslikkuse ja Naiste Õiguste Edendamise Agentuur.

([18]) „Collecting water is often a colossal waste of time for women and girls“, UNICEF.

([19]) ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsioon (FAO).

([20]) ÜRO Lastefond (UNICEF).

3.3.3. Et naised ja tüdrukud ei peaks ainult keskenduma oma perekondade põhivajaduste rahuldamisele veestressi piirkondades ning et tagada veeallikate parem kaitse, on äärmiselt olulised täiustatud veemajandus- ja reoveekäitlussüsteemid.

3.3.4. Juurdepääs haridusele ja eri õppimisvõimalustele on veel üks tugisammas naiste mõjuvõimu suurendamiseks veeküsimustes. Nõuetekohast tähelepanu tuleb pöörata ka naiste mitmekesistele töövõimalustele ja inimväärsetele töötingimustele, sealhulgas diskrimineerimise, ahistamise ja igasuguse väärkohtlemise ennetamisele. Samuti tuleks naistele anda täisväärtuslikud võimalused ettevõtlusega tegelemiseks. Lisaks haridusele nõuab see õiguslikult sätestatud juurdepääsu taristule, maale, loodusvaradele ja rahastamisele. Seejuures võib väärtuslik vahend olla mikrorahastamine.

3.3.5. Võrdsed võimalused hariduse, koolituse, töö ja ettevõtluse valdkonnas on osa paremast soolisest võrdõiguslikkusest üldiselt. See on sageli keeruline, kuna see on seotud kultuuri ja kogukonna hoiakutega. Seetõttu on hädavajalik suurendada teadlikkust soolise võrdõiguslikkuse eelistest ning teha kindlaks selle struktuurilised takistused.

3.3.6. Kuigi sooline võrdõiguslikkus kuulub inimõiguste temaatikasse, on see oluline ka selleks, et kasutada ära elanikkonna täielik potentsiaal, edendamaks majanduslikku, sotsiaalset ja keskkonnaalast arengut. Naised vastutavad sageli igapäevaste tegevuste sujuva toimimise ning eri vajaduste ja ressursside kooskõlastamise eest. Seepärast on neil head lähtepunktid osaleda veevarude kestlikus majandamises ja sinises diplomaatias ning tagada, et vett puudutavate otsuste tegemisel võetakse arvesse laiemat väärtuste kogumit. See kehtib nii praktilise veemajanduse kui ka otsuste tegemise ja diplomaatia kohta poliitilisel tasandil ([21]). Seetõttu tuleks naisi julgustada ja toetada, et nad püüaksid karjääri teha selles valdkonnas.

3.3.7. Naistele peaks võimaldama juurdepääsu juhtivatele ametikohtadele ning neid tuleks julgustada omandama tehnika- ja õigusalaseid eksperditeadmisi ning juhtimisoskusi, et vallandada nende potentsiaal poliitikas, ettevõtluses, kolmandas sektoris ja muudes organisatsioonides, mis aitavad kaasa kestlikule veemajandusele ja sinisele diplomaatiale. Seega tuleks luua naistele veemajanduse valdkonnas spetsiaalsed mentorlusprogrammid, et tagada nende juurdepääs juhtimisvõimalustele ja edendada nende osalemist kõigi tasandite otsustusprotsessides. Lisaks on tarvis toetada naiste enesekindlust ja karjääri arendamist, sealhulgas võrgustike kasutamise kaudu kõigil tasanditel alates kohalikust kuni rahvusvahelise tasandini. Olemasolevate näidete hulka kuuluvad võrgustik „Naised veediplomaatias“ Niiluse piirkonnas ning võrgustik „Naised veemajanduses“ Kesk-Aasias ja Afganistanis. Need võrgustikud moodustavad praktikakogukonna. Võrgustiku „Naised veediplomaatias“ üldeesmärk on naiste mõjuvõimu suurendamine ja juhtpositsioon kõrgetasemeliste otsuste tegemisel jõgede piiriülestes vesikondades.

3.4. *Põlisrahvaste ja kohalike kogukondade (sealhulgas rändajate ja puuetega inimeste) kaasamine*

3.4.1. Põlisrahvad moodustavad 5 % maailma elanikkonnast ning nad hõivavad, omavad või haldavad ligikaudu 20–25 % Maa pindalast ([22]). Põlisrahvaste territooriumid hõlmavad paljusid kriitilise tähtsusega veeallikaid, nagu veetornid, märgalad ja jõed, mida nad on aastatuhandeid hallanud ja mida sageli ei tunnusta need, kes on sellistest jõupingutustest kasu saanud. Nad on esimeste seas, kes seisavad silmitsi veega seotud probleemidega, sest nad sõltuvad suurel määral loodusvaradest ja ökosüsteemidest. Nad on eriti vastuvõtlikud toiduga kindlustatust ohustavate veeriskide mõjule, näiteks mõju kalapüügile, jahipidamisele ja kariloomade karjatamisvõimalustele. Need probleemid on sageli seotud põudade või üleujutustega, samas kui Arktika piirkonnas on jahipidamise võimalused piiratud kliimamuutustest tingitud jää sulamise tõttu, mis takistab jääl liikumist.

([21]) Kaks konkreetset näidet on 1) Genfi veekeskuse ja GWP-Med juhitud võrdlev uuring naiste mõjuvõimu suurendamise kohta veediplomaatias Lähis-Idas ja Põhja-Aafrikas. See rõhutab naiste otsustavat rolli Lähis-Ida ja Põhja-Aafrika piirkonna veediplomaatias. Uuring annab väärtuslikku teavet naiste mõjuvõimu suurendamise probleemide ja võimaluste kohta selles valdkonnas, rõhutades vajadust sihipärase sekkumise järele, et toetada naiste juhtpositsiooni veemajanduses ja -diplomaatias; 2) sugude ja märgalade tööprogramm, märgalade konventsioon (ramsar.org).

([22]) https://siwi.org/publications/indigenous-people-water-and-climate-change/.

3.4.2. Põliselanikest naised puutuvad oma etnilise päritolu, soo või põlisrahva identiteedi tõttu sageli kokku lisaprobleemidega. See väljendub ahistamises, vägivallas, diskrimineerimises töökohal ning poliitiliste ja kohtulike õiguste puudumises, sealhulgas maa omamine ja loodusvaradele juurdepääs ([23]). Sellele vaatamata on paljudes kogukondades põliselanikest naised veealaste teadmiste valdajad ja nende sisuline kaasamine on kriitilise tähtsusega.

3.4.3. Põlisrahvastel on tavaliselt pikaajaline ja sügav side vee, maa ja märgaladega ning ainulaadsed teadmised selle kohta, kuidas neid ressursse kestlikult säilitada, kaitsta ja kasutada, millega kaasneb sageli nende kohustus kaitsta maad osana nende suhetest oma piirkonnaga. Peruu Andides istutavad näiteks põliskogukonnad järskudele mäenõlvadele suure hulga kiiresti kasvavaid ja vastupidavaid Queuña puid, et vältida erosiooni ning säilitada ja filtreerida vett, mis varustab allavoolu asuvaid allikaid ja märgalasid ([24]). Põlisrahvaste teadmisi, mis kanduvad edasi põlvest põlve ja sageli suuliste traditsioonide kaudu, tuleb pidada inspiratsiooniallikaks, mida uurida ja kasutada sisukate partnerluste kaudu paljudes kontekstides, sealhulgas veediplomaatias.

3.4.4. Teisest küljest on oluline tõhustada põlisrahvaste ja kohalike kogukondade intellektuaalomandi õiguste kaitset, mis on seotud traditsiooniliste teadmiste ja väljendusvormidega. See kehtib traditsiooniliste leiutiste, kultuuri väljendusvormide, tootedisaini, retseptide ning kaupade ja teenuste geograafilise päritolu kohta ([25]).

3.4.5. Vaatamata hiljutistele edusammudele on ilmne vajadus proaktiivsete platvormide järele, et teha veega seotud tavade alal sisukat koostööd põlisrahvaste rühmade ning riiklike ja kohalike omavalitsustega, samuti rahvusvahelise kogukonnaga. Ühistel huvidel ja kokkuleppel põhinev nõuetekohane dialoog on oluline, et luua valitsuste ja põlisrahvaste kogukondade, sealhulgas naiste ja noorte vahel pikaajalisi suhteid, suuremat usaldust ja vastastikust austust. Rahvusvahelisel tasandil tehtavates otsustes ei võeta sageli arvesse põlisrahvaste vaatenurki, teadmisi ega lahendusi. Põlisrahvaste süstemaatiline kaasamine rahvusvahelisse koostöösse on seega vajalik ka selleks, et tagada nende inimõiguste austamine ja nende rühmade potentsiaali põhjalik uurimine.

3.4.6. Mis tahes piirkonna kohalikele kogukondadele tuleb tagada juurdepääs taristule, teabele ja haridusele. Praktilistes lahendustes tuleks siiski nõuetekohaselt arvesse võtta kohalikke tingimusi ja arengutaset, sest nende inimeste vajadused ja võimalused, kes elavad mägipiirkondades, saartel ning väikestes ja isoleeritud külades, kus puudub nõuetekohane juurdepääs veele, erinevad oluliselt arenenumate piirkondade omadest. Igas kontekstis on vaja kohalike oludega kohandatud lahendusi. Arvestades, et kohaliku tasandi kodanikuühiskonna organisatsioonidel on sageli oluline roll veega seotud küsimustes ja haavatavate rühmade abistamisel, tuleks need kaasata kohalikesse poliitikakujundamise protsessidesse.

4. **ELi partnerlusvõimalused**

4.1. ELil on keskne roll ülemaailmse veestressiga tegelemisel oma välissuhete ja rahvusvaheliste partnerluste kaudu, mida täiendavad liikmesriikide tasandi rahastajate programmid. Tuginedes oma arenenud õigusraamistikule, tehnoloogilisele suutlikkusele ja olulisele rollile selle valdkonna rahastajana, saab EL anda laialdase panuse veevarude kestlikusse majandamisse, vee ja sanitaartingimuste tagamisse, haridusse ja koolitusse, veemajandusse ja konfliktide lahendamisse. Sellega seoses saab EL kasutada ka oma kogemusi soolise võrdõiguslikkuse ja kaasava poliitikakujundamise, sealhulgas noorte kaasamise edendamisel ning anda suuniseid. Seejuures võivad olla väga olulised mikrorahastamise vahendid, millest saavad kasu mõjutatud rühmad.

4.2. Oma eriliste demograafiliste, geograafiliste ja poliitiliste tingimuste tõttu on Sahara-tagune Aafrika muutunud sinise diplomaatia keskuseks. Kuna Aafrika destabiliseerimine veestressi tõttu kandub tõenäoliselt üle Lähis-Ida ja Põhja-Aafrika piirkonda ja ELi ning põhjustab toidu- ja rändekriise, on Euroopa ennetav hoiak vältimatu eeltingimus. Victoria järv, Tšaadi järv ning Niiluse, Nigeri ja Kongo vesikonnad on veestressi piirkonnad, mis nõuavad kiiret tähelepanu, et kaitsta keskkonda ning ennetada kliima- ja veekatastroofe, mis võivad põhjustada uusi konflikte ja Euroopasse suunduvaid rändelaineid.

([23]) „Indigenous women's realities: Insights from the Indigenous Navigator", IWGIA ja ILO, 2020.
([24]) https://library.panos.co.uk/features/stories/seeds-of-water.html#0_00337302.
([25]) https://www.wipo.int/sme/en/traditional-knowledge.html.

4.3. Strateegia „Global Gateway“ ([26]) ja ELi majandusjulgeoleku strateegia ([27]) raames on Aafrika ELi esmatähtis partner. Arvestades, et teised ülemaailmsed jõud, eelkõige Hiina ja India, kindlustavad aktiivselt oma positsiooni Aafrikas, on koostöö Aafrikaga kahtlemata äärmiselt oluline ELi majandusliku ja geopoliitilise julgeoleku ning ülemaailmse strateegilise positsiooni jaoks. Seetõttu on hädavajalik, et EL töötaks välja tervikliku Aafrika strateegia, mille lahutamatu osa on sinine diplomaatia.

4.4. Võttes arvesse probleeme veestressi piirkondades, eriti Sahara-taguses Aafrikas, ning nendega kaasnevaid riske ja võimalusi ELi jaoks, soovitab komitee luua **majaka partnerlusprogrammi** vähemalt ühele Aafrika veestressi piirkonnale, et hõlmata integreeritud viisil mõjuvõimu suurendamise eri elemente. Komitee soovitab lisada programmi alljärgnevad meetmed.

4.4.1. Tuleb teha koostööd ja toetada **vee- ja reoveetaristu** ning seonduvate teenuste arendamist, et parandada juurdepääsu vee-, sanitaar- ja hügieeniteenustele, pöörates eritähelepanu kestlikkusele, keskkonnakaitsele ja taastamistegevusele.

4.4.2. Toetada tuleb kohaliku haridus- ja koolitussuutlikkuse arendamist, hõlbustada üliõpilasvahetust ELiga ja edendada võimalusi ELi talendireservi raames, vältides samas ajude äravoolu ja edendades korduvrännet ([28]). Eesmärk on suurendada kestliku veemajanduse ja sinise diplomaatia jaoks vajalikke **pädevusi ja oskusi**. Konkreetsed jõupingutused peaksid keskenduma tüdrukute ja naiste haridusele.

4.4.3. Koostööd tuleks teha **siniste tehnoloogiate** valdkonnas, millega peavad kaasnema elektritootmiseks vajalikud tehnoloogiad, et aidata parandada juurdepääsu vee-, sanitaar- ja hügieeniteenustele, veekasutuse tõhusust, saastekontrolli ja puhta veega varustamise kindlust. Tehnoloogiavalikutes tuleks nõuetekohaselt arvesse võtta kohalikke tingimusi.

4.4.4. Parandama peab tingimusi ja suutlikkust kohalike ettevõtete loomiseks, et edendada **ettevõtlust** ja tööhõivet. Noortele ja naisettevõtjatele tuleks kehtestada eritoetus.

4.4.5. Edendada tuleb rahvusvaheliste töökonventsioonide rakendamist, et tagada inimväärsed **töötingimused**. Eritähelepanu tuleks pöörata soolisel ja etnilisel päritolul põhineva diskrimineerimiskeelu tagamisele ning inimõiguste austamisele.

4.4.6. Alustama peab koostööd kohalike poliitikakujundajate ja eri rühmadega, et edendada **kaasavat poliitikakujundamist ja sinist diplomaatiat**. Selle mitut sidusrühma hõlmava suhtluse eesmärk peaks olema anda noortele, naistele ja põlisrahvastele võimalus ennetada ja lahendada veeprobleeme ja konflikte.

4.4.7. Koostööd tuleb teha digitaristu ja -ühenduste arendamisel, et kasutada ära **digiülemineku** pakutavaid võimalusi veemajanduses, hariduses ja teabevahetuses. Sellega peaksid kaasnema jõupingutused kohalike kogukondade digioskuste arendamiseks.

4.4.8. Programmi tuleb kaasata **ELi kodanikuühiskond**, et parandada rohujuure tasandi teadmisi ja kogemuste jagamist. Olemasolevaid koostööstruktuure tuleks täiel määral ära kasutada.

4.4.9. Programmile peab eraldama piisavalt **rahalisi vahendeid**, sealhulgas taristu, hariduse, mitut sidusrühma hõlmava dialoogi ja ettevõtluse arendamiseks, et tagada eespool nimetatud meetmete rakendamine.

([26]) https://www.eesc.europa.eu/et/our-work/opinions-information-reports/opinions/global-gateway/opinions.
([27]) https://www.eesc.europa.eu/et/our-work/opinions-information-reports/opinions/european-economic-security-strategy.
([28]) ELT C 75, 28.2.2023, lk 136.

4.4.10. Programmi rakendamist ja mõju tuleb **jälgida ja hinnata**, pidades silmas selle laiendamist tulevikus. Põhitähelepanu tuleks pöörata tulemustele, mis puudutavad noori, naisi ning kohalikke ja piirkondlikke kogukondi, kes on veemajanduses ja -poliitikas nii sihtrühm kui ka osalejad.

Brüssel, 4. detsember 2024

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Oliver RÖPKE